

การกวดวิชาในฐานะ ปฏิบัติการทางสังคม: กรณีศึกษา นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในจังหวัดเชียงใหม่

วาทินี วิชัยยา

คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทความนี้นำเสนอส่วนหนึ่งของผลการศึกษาจากงานวิจัยเรื่อง “โครงสร้างการศึกษาและวัฒนธรรมกวดวิชาของนักเรียนชั้น ม. 6” (วาทินี วิชัยยา 2561) ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนงานวิจัยจากกองทุนวิจัยคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประจำปีงบประมาณ 2557.

วารสารสังคมวิทยามานุษยวิทยา 37(2): กรกฎาคม - ธันวาคม 2561

บทความ

Private Supplementary Tutoring as a Social Practice: A case study of senior high school students in Chiang Mai

Watinee Wichaiya

Faculty of Sociology and Anthropology,
Thammasat University

contact: wati@tu.ac.th

บทความนี้นำเสนอประเด็นจากงานศึกษาว่าด้วยการกวดวิชาในฐานะปรากฏการณ์ทางสังคมที่เติบโตภายใต้ระบบการศึกษาที่มุ่งเน้นการสอบแข่งขัน โดยใช้กรอบการวิเคราะห์ของ *Strong Structuration Theory* (SST) จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตการณ์กับกลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในจังหวัดเชียงใหม่ ผู้เขียนแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างภายนอกและโครงสร้างภายใน ในฐานะเงื่อนไขที่ทำให้นักเรียนชั้นกลุ่มดังกล่าวรับรู้ว่าการกวดวิชาเป็นสิ่งจำเป็นและเข้าสู่อการกวดวิชาเพื่อสอบแข่งขันเข้าศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัย ในขณะที่โครงสร้างภายนอกเป็นเงื่อนไขที่นักเรียนทุกคนเผชิญร่วมกัน มุมมองแบบ *Strong Structuration Theory* เผยให้เห็นบทบาทของโครงสร้างภายใน ซึ่งอิทธิพลจากสถาบันทางสังคมต่างๆ ส่งผลให้นักเรียนมีประสบการณ์ชีวิตและมุมมองต่อการกวดวิชาแตกต่างกัน แม้การกวดวิชาจะเป็นปฏิบัติการทางสังคมที่มีแนวโน้มผลิตซ้ำโครงสร้างภายนอกและโครงสร้างภายใน อันนำมาสู่การกลายเป็นสถาบันของการกวดวิชา แต่ข้อมูลจากการศึกษาชี้ให้เห็นผลลัพธ์ในเชิงปรับเปลี่ยนโครงสร้างด้วย กล่าวคือระบบการศึกษาไม่ได้ครอบงำการกวดวิชาของนักเรียนอย่างเบ็ดเสร็จ แต่นักเรียนยังมีปฏิสัมพันธ์กับระบบการศึกษาผ่านการปฏิบัติที่แตกต่างตามเงื่อนไขโครงสร้างภายในของแต่ละคนด้วย

คำสำคัญ: การกวดวิชา, สังคมวิทยาการศึกษา, *Strong Structuration Theory*

บทคัดย่อ

ABSTRACT

This article presents findings from a research on private supplementary tutoring as a social phenomenon within competitive education system. The research draws on a conceptual framework of Strong Structuration Theory (SST) and is based on in-depth interviews and observation among a sampling group of senior high school students in Chiangmai. The article illustrates how contingent relationships between external and internal structures play an important role in students' perception and uptake of private supplementary tutoring as an essential strategy for their university entrance examination. Whilst the external structures are common conditions for all students, SST analysis elucidates how internal structures, or the roles of diverse social institutions, have constituted their diverse experiences and perspectives towards private supplementary tutoring. As a form of social practice, private supplementary tutoring might appear to reproduce external and internal structures, which in turn leads to the institutionalisation of itself. However, the research has also pointed to some transformative consequences such that students are not entirely dominated by formal education, but have appropriated elements of the system under the conditions of their diverse internal structures.

keywords: Private Supplementary Tutoring, Sociology of Education, Strong Structuration Theory

บทนำ

การกวตริชาไม่ใช่ผลผลิตใหม่บนโลกใบนี้ ดังมีตัวอย่างที่ชี้ว่าการกวตริชาเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นมาอย่างยาวนาน เช่น การที่กษัตริย์และขุนนางจัดหานักวิชาการที่มีคุณวุฒิสูงมาถ่ายทอดความรู้แก่บุตรหลาน เด็กเหล่านี้ยังได้เข้าศึกษาในโรงเรียนที่ก่อตั้งขึ้นสำหรับชนชั้นสูง โดยในบางครั้งผู้สอนจะได้รับการจ่ายค่าตอบแทนเป็นที่ดิน (Malik 2017, 13) สำหรับประเทศไทย ไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดเกี่ยวกับจุดเริ่มต้นของการกวตริชา โดยคำดังกล่าวปรากฏอย่างเป็นทางการในพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2497 ในมาตรา 15 และ 20 โดยโรงเรียนกวตริชาถูกมองว่าเป็นประเภทหนึ่งของโรงเรียนการศึกษาพิเศษ (ปรีชัช ดาวอุดม และ สุรุทธิ บัดโธสง 2557, 92)

การกวตริชาถูกมองว่าเป็นทั้งกิจกรรมทางการศึกษาและปรากฏการณ์ทางสังคมในเวลาเดียวกัน โดยนักวิชาการจากหลากหลายสาขา เช่น ศึกษาศาสตร์/ครุศาสตร์ สังคมวิทยา และมานุษยวิทยา เศรษฐศาสตร์ สนใจศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการกวตริชาทั้งในมิติของการพัฒนาแนวคิดทฤษฎีและการนำเสนอนโยบาย ทั้งนี้ นักสังคมวิทยาจำนวนหนึ่งเชื่อว่าทฤษฎีและระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมวิทยา จะช่วยสร้างข้อเสนอในการทำความเข้าใจพลังทางสังคม (societal forces) และการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ซึ่งจะเปิดเผยให้เห็นปัญหาของสถาบันการศึกษา ตลอดจนนำองค์ความรู้เหล่านี้ไปใช้ในการจัดการปัญหาดังกล่าว (Ballantine 1997, 19) โดยเฉพาะสังคมวิทยาการศึกษาที่ให้ความสนใจกับประเด็นอิทธิพลของสถาบันการศึกษาหรือกระบวนการต่างๆ ในระบบการศึกษาที่มีต่อบุคคลและกลุ่มต่างๆ ขณะเดียวกันก็ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ของปัจจัยทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นระบบเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับระบบการศึกษาและวิถีชีวิตของผู้คน (Ballantine 1997, 2-3; Sadovnik 2011, xiii)

การกวตริชาเป็นหนึ่งในกิจกรรมภายใต้ระบบการศึกษา ซึ่งเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับบริบททางเศรษฐกิจสังคมวัฒนธรรมอย่างซับซ้อน และมีอิทธิพลต่อมุมมอง วิถีชีวิตของผู้คน งานวิจัยเกี่ยวกับการกวตริชาจำนวนไม่น้อยชี้ให้เห็นว่าระบบการสอบคัดเลือกส่งอิทธิพลต่อการกวตริชา กล่าวคือ ในระบบการสอบคัดเลือกจะปรากฏ “กฎแห่งการคัดเลือก” (allocation rules)

โดยสังเกตได้จากการใช้การทดสอบแบบมาตรฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทดสอบจากส่วนกลาง ตลอดจนการเน้นการแข่งขัน และกระบวนการคัดเลือกที่เน้นผลลัพธ์ในมิติโอกาสทางการศึกษา อาชีพ หรือสถานภาพทางสังคม (Stevenson and Baker 1992) ซึ่งปัจจัยเหล่านี้หล่อหลอมคุณสมบัติบางประการของการกวดวิชา ได้แก่ ขนาด (จำนวนของนักเรียนที่เข้าสู่ระบบกวดวิชา) ช่วงเวลา ประเภท รูปแบบ บทบาทของการกวดวิชา และมุมมองของนักเรียน (และ/หรือผู้ปกครอง) ต่อการกวดวิชา โดยเล็งเห็นการกวดวิชา ในฐานะความจำเป็น (สิริภัทร ชื่นคำ 2553; Wai-ho 2011; Bray and Lykins 2012; Yamato and Zhang 2017; ศิวพล ชมภูพันธ์ 2557; Stevenson and Baker 1992; Fung 2003)

กฎแห่งการคัดเลือกจึงสนับสนุนการแข่งขันในหมู่นักเรียน โดยอาจเกิดการแข่งขันทางการศึกษาอย่างเข้มข้นใน 2 ช่วงหลัก ขึ้นอยู่กับระบบการศึกษาของประเทนั้นๆ กล่าวคือ ในบางประเทศจะมีการแข่งขันอย่างเข้มข้นในช่วงรอยต่อก่อนขึ้นระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และตอนปลาย ขณะที่ในบางประเทศจะอยู่ในช่วงใกล้สิ้นสุดระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งระบบดังกล่าวสร้างความกดดันอย่างมาก เพราะจำนวนนักศึกษาที่สถาบันการศึกษาสามารถรับได้มีจำนวนจำกัด (Bray and Lykins 2012, 23-24) การกวดวิชาจึงเป็นกิจกรรมที่อยู่นอกเหนือการศึกษาในระบบ ซึ่งถูกออกแบบมาเพื่อเสริมสร้างโอกาสในความสำเร็จของนักเรียนที่ต้องผ่านกระบวนการสอบคัดเลือกบุคคล (Stevenson and Baker 1992, 1639-1640) จนในที่สุดเกิดเป็นแบบแผนความคิดและการกระทำและมีการสืบทอดปฏิบัติต่อกัน

อย่างไรก็ตาม งานศึกษาวิจัยในหลายๆ พื้นที่ทั่วโลก ยังมีข้อจำกัดในการเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับการกวดวิชา เช่น ครูสอนกวดวิชาอาจไม่เต็มใจเปิดเผยข้อมูลเพราะเป็นรายได้ที่ไม่ต้องเสียภาษี (Silova and Bray 2006, 19) ในขณะที่การเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการกวดวิชาในประเทศไทยก็เผชิญกับข้อจำกัดอย่างน้อย 2 ประการ ได้แก่ *ประการแรก* การขาดสถิติข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการกวดวิชาอย่างเป็นทางการ เช่น จำนวนนักเรียนที่กวดวิชา *ประการที่สอง* การวิจัยการกวดวิชาในเชิงสังคมศาสตร์ยังไม่เป็นที่แพร่หลายและงานวิจัยทั้งเชิงคุณภาพและปริมาณที่ใช้กรณีศึกษาในประเทศยังมีจำนวนจำกัด อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะไม่มีสถิติจำนวนนักเรียนไทยที่เข้ากวดวิชาอย่างเป็นทางการ แต่ความแพร่หลายของการกวดวิชาในประเทศไทยสามารถสะท้อนผ่านข้อมูลประมาณการเศรษฐกิจ เช่น

รายงานของศูนย์วิจัยกสิกรไทยได้ประมาณการมูลค่าของตลาดธุรกิจกวดวิชาใน พ.ศ. 2556 อยู่ที่ 7,160 ล้านบาท และมีแนวโน้มว่าจะเพิ่มขึ้นเป็น 8,189 ล้านบาท ใน พ.ศ. 2558¹

จากการสำรวจงานวิจัยเกี่ยวกับการกวดวิชาในประเทศไทยพบว่าส่วนใหญ่เน้นวิเคราะห์อิทธิพลของระบบการศึกษาและกฎหมายที่มีต่อพฤติกรรมกวดวิชาของนักเรียน เช่น อิทธิพลของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนในระบบ ระบบการสอบคัดเลือก และกฎหมายต่างๆ โดยมีแนวโน้มมองว่าระบบการศึกษาและกฎหมายเป็นเงื่อนไขสนับสนุนและสร้างแบบแผนการกวดวิชาในฐานะกิจกรรมปกติในระบบการศึกษาไทย (ไพฑูริย์ สีนลารัตน์ 2545; สิริภักดิ์ ชื่นคำ 2553; ศิวพล ชมภูพันธ์ 2557) นอกจากนี้ มีงานศึกษาจำนวนหนึ่งที่ยพยายามนำเสนอการให้ความหมายในกลุ่มนักเรียนในฐานะตัวกลางที่นำไปสู่การกวดวิชา เช่น การให้ความหมายว่าการกวดวิชาเสริมสร้างความมั่นใจในการสอบ หรือช่วยให้เทคนิคการทำข้อสอบแข่งขัน (สิริภักดิ์ ชื่นคำ 2553; ปริชัย ดาวอุดม 2557)

อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนมีข้อสังเกตบางประการต่องานวิจัยข้างต้น ได้แก่ *ประการแรก* งานวิจัยส่วนใหญ่มักเน้นอธิบายเหตุผลในการเลือกเรียนกวดวิชาโดยเชื่อมโยงกับการให้ความหมายและความคาดหวังในชีวิตของนักเรียนภายใต้อิทธิพลของการศึกษาในระบบ จึงนำเสนอใจว่าทำให้ความหมายเกี่ยวข้องกับองค์การทางสังคมอื่นๆ เช่น ครอบครัวที่แวดล้อมนักเรียนมีส่วนเชื่อมโยงระหว่างระบบการศึกษาและการเติบโตของการกวดวิชาอย่างไร *ประการที่สอง* การนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับความคาดหวังต่อการกวดวิชาและการสอบแข่งขันของคนกลุ่มต่างๆ เช่น นักเรียน ผู้ปกครอง มีลักษณะแยกขาด ขาดการอธิบายที่ยึดโยงเข้าด้วยกัน

ในบทความนี้ผู้เขียนจึงพยายามทำความเข้าใจเงื่อนไขแวดล้อมที่นำไปสู่การกวดวิชาของนักเรียนมัธยมปลายโดยเฉพาะกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งอยู่ในช่วงที่เป็นจุดเปลี่ยนผ่านที่สำคัญทางการศึกษา และบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่มี

¹ ดู รายงานของศูนย์วิจัยกสิกรไทยหัวข้อ “ตลาดกวดวิชายังคงเติบโต: จับตา ทางเลือกกว้างขึ้นของนักเรียน และสินค้าตัวเข้ามหาวิทยาลัย เป็นปัจจัยท้าทาย” ซึ่งเผยแพร่เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2556 ได้จากเว็บไซต์ ห้องสมุดกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ที่ลิงก์ <http://library.dip.go.th/multim6/edoc/2556/21998.pdf>.

อิทธิพลต่อประสบการณ์กวดวิชาของนักเรียนกลุ่มนี้ โดยแบ่งการนำเสนอเนื้อหาเรียงตามลำดับหัวข้อ ดังนี้ 1) กรอบแนวคิดและระเบียบวิธีวิจัย 2) โครงสร้างภายนอก: เงื่อนไขของระบบการศึกษาที่นำไปสู่ปฏิบัติการกวดวิชา 3) โครงสร้างภายใน: มุมมองของนักเรียนต่อการกวดวิชา 4) การกวดวิชาในฐานะปฏิบัติการทางสังคม และ 5) สรุป: ผลลัพธ์ของการกวดวิชาในฐานะปฏิบัติการทางสังคม

กรอบแนวคิดและระเบียบวิธีวิจัย

บทความนี้พยายามทำความเข้าใจปรากฏการณ์กวดวิชาผ่านกรอบทฤษฎี “Strong Structuration Theory” (SST) ซึ่งริบ สโตนส์ (Rob Stones) พัฒนาจากทฤษฎี Structuration ที่แอนโทนี กิดเดนส์ (Anthony Giddens) นักสังคมวิทยาชาวอังกฤษ นำเสนอไว้ในช่วงทศวรรษที่ 1970-1980 (Giddens 1976; 1979; 1984)² โดยสโตนส์ ได้ทำการสังเคราะห์งานของกิดเดนส์ที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีดังกล่าวและงานเขียนที่วิพากษ์งานของกิดเดนส์ และพัฒนาข้อเสนอเชิงทฤษฎีที่ยังคงให้ความสำคัญกับนัยกำหนดซึ่งกันและกันระหว่างโครงสร้างและผู้กระทำการ แต่ขณะเดียวกันก็ได้เพิ่ม “ความหนักแน่น” เพื่อใช้กับการศึกษาเชิงประจักษ์มากขึ้น (Chan, Deave and Greenhalgh 2010, 716)

อาจกล่าวได้ว่า Strong Structuration Theory นำเสนอแนวทางที่แตกต่างจากทฤษฎี Structuration ในแง่มุมหลักๆ ต่อไปนี้ *ประการแรก* เน้นความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างและผู้กระทำการในบริบทเวลาต่างๆ มากขึ้น และมองว่าไม่สามารถแยกความสัมพันธ์ดังกล่าวออกจากเครือข่ายของความสัมพันธ์ระหว่างตำแหน่งทางสังคมต่างๆ *ประการที่สอง* สโตนส์เชิญชวนให้นักวิจัยพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างและผู้กระทำการผ่านการบรรจบกัน (conjunctures) ของเหตุการณ์หรือสถานการณ์ต่างๆ ที่มี

² งานเขียนวิชาการในภาษาไทยได้แปลคำว่า structuration ไว้ค่อนข้างหลากหลาย ในขณะที่เว็บไซต์ ศัพท์บัญญัติราชบัณฑิตยสภา เสนอคำแปลไว้ว่า “การจัดโครงสร้าง” อย่างไรก็ตามนี้ ผู้เขียนอ้างอิงคำในภาษาอังกฤษทั้งสำหรับทฤษฎี Structuration ของกิดเดนส์ และ Strong Structuration Theory ของสโตนส์ เพื่อคงนัยเชิงทฤษฎีที่ยังไม่สามารถถ่ายทอดด้วยภาษาไทยที่กระชับและชัดเจนได้.

นัยสำคัญในชีวิตของผู้คนมากขึ้น (Chan, Deave and Greenhalgh 2010, 716) *ประการที่สาม* ให้ความสำคัญกับมนุษย์ในฐานะผู้กระทำการที่เป็นอิสระ แต่ขณะเดียวกันก็ตระหนักว่ามีโครงสร้างภายนอกตามที่คิดเด่นชัดอธิบายไว้ดำรงอยู่ ซึ่งช่วยให้มองสังคมตามความเป็นจริงและไม่สุดโต่งทางความคิด (ปิ่นวดี ศรีสุพรรณ 2555, 195)

สโตนส์ยืนยันว่าในการวิจัยควรวิเคราะห์ทั้งระบบการตีความ (หมาย) (hermeneutics) และโครงสร้าง (Stones 2005, 82) ทฤษฎีดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าผู้กระทำการดำรงอยู่ท่ามกลางความสัมพันธ์ของปฏิบัติการที่ยึดโยงกับสถานภาพ (Jack and Kholeif 2007) โดยมีแบบแผนที่เชื่อมโยงกับองค์ประกอบใน 4 มิติ ได้แก่ โครงสร้างภายนอก โครงสร้างภายใน ปฏิบัติการ และผลลัพธ์ของการกระทำ องค์ประกอบแต่ละส่วนมีความแตกต่าง แต่ก็มี ความเชื่อมโยงกันในกระบวนการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม (Stones 2005, 84) ดังนี้

โครงสร้างภายนอก (external structure) โครงสร้างภายนอกเป็นพลังอิสระที่ดำรงอยู่อย่างอิสระจากผู้กระทำการ แต่เป็นเงื่อนไขซึ่งอาจสนับสนุนหรือสร้างแรงกดดันต่อการกระทำของผู้กระทำการ เช่น อาจจำกัดอิสระของผู้กระทำการในการทำสิ่งต่างๆ ในทิศทางตรงข้าม (Stones 2005, 84, 109) โดยแรงกดดันเหล่านี้อาจอยู่ในรูปของอิทธิพลที่เป็นอิสระหรือเป็นแรงบีบที่ไม่อาจต้านทาน/ขัดขึ้นได้ (Chapple 2017, 7)

โครงสร้างภายใน (internal structure) ดำรงอยู่ภายในตัวผู้กระทำการ (Chan, Deave and Greenhalgh 2010, 716) ในรูปของสิ่งที่ปัจเจกบุคคลรับรู้ตลอดจนทรัพยากร ซึ่งถูกพัฒนาผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ซึ่งขณะเดียวกันก็ถูกหล่อหลอมโดยโครงสร้างภายนอกด้วย (ปิ่นวดี ศรีสุพรรณ 2555, 193) โครงสร้างภายในมีฐานะเป็นตัวกลาง/สื่อกลาง ในการกระทำของผู้กระทำการ (Stones 2005, 88) แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

- *โครงสร้างความโน้มเอียงทางอุปนิสัยทั่วไป (general-dispositional structure)*
สโตนส์เสนอคำอธิบายในส่วนนี้โดยเชื่อมโยงจากกรอบมโนทัศน์เรื่องฮาบิทัส (habitus) ของปีแอร์ บูร์ดิเยอ (Pierre Bourdieu) (Bourdieu [1972] 1977) โดยหมายถึงความโน้มเอียงทางอุปนิสัยและทักษะต่างๆ อันเป็นผลมาจากการที่

ปัจเจกบุคคลดำรงชีวิตและได้รับการขัดเกลาทางสังคมวัฒนธรรม เช่น การมองโลกแบบแผนวัฒนธรรม วาทกรรม นิสัยท่าทาง ฯลฯ (Stones 2005, 88) และเป็นเสมือนสื่อกลางให้ผู้กระทำการผลิตซ้ำแบบแผนพฤติกรรมในสถานการณ์ต่างๆ กัน (เชษฐา พวงหัตถ์ 2548, 114-115; ศักดิ์สิทธิ์ คำหลวง และ ศุภรัก สุวรรณวัจน์ 2560; กาญจนา แก้วเทพ และ สมสุข หินวิมาน 2553, 569-570)

- *โครงสร้างสถานการณ์เฉพาะ (the conjuncturely specific internal structure)* เป็นความรู้ของผู้กระทำการเกี่ยวกับสถานการณ์เฉพาะต่างๆ ที่เชื่อมโยงกับสถานภาพหรือบทบาทซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานความโน้มเอียงทางอุปนิสัยทั่วไปของผู้กระทำการ โครงสร้างสถานการณ์เฉพาะชี้ให้เห็นนัยสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างภายในและภายนอก (Coad and Herbert 2009, 180 อ้างใน Chapple 2017, 8) กล่าวคือ ในสถานการณ์เฉพาะหนึ่งๆ ผู้กระทำการเชื่อมโยงความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมภายนอก และขณะเดียวกันก็มองกลับเข้ามาผ่านความรู้และเข้าใจของตนในบริบทนั้นๆ

ปฏิบัติการของผู้กระทำการ (active agency/agent's practice) ผู้กระทำการประกอบสร้างปฏิบัติการบนพื้นฐานของพลวัตความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างภายในและโครงสร้างภายนอก ซึ่งปฏิบัตินั้นอาจเป็นกิจวัตร เป็นประสบการณ์ที่เคยเผชิญมาก่อน หรือถูกใช้เป็นกลยุทธ์ ใช้วิพากษ์หรือต่อรองก็ได้ (Stones 2005 85-86; Chan, Deave and Greenhalgh 2010, 716) ขณะเดียวกันปฏิบัตินี้ดังกล่าวก็นำมาบ่งชี้ถึงบทบาทของโครงสร้างภายนอกในฐานะตัวแปรอิสระที่มีอิทธิพลเหนือผู้กระทำการ (เปิ่นวดี ศรีสุพรรณ 2555, 193)

ผลลัพธ์ของการกระทำ (outcome) เป็นผลลัพธ์จากปฏิบัติการของผู้กระทำการ ซึ่งมีผลให้เกิดการผลิตซ้ำหรือปรับเปลี่ยนทั้งโครงสร้างภายนอกและโครงสร้างภายใน นอกจากนี้ผลลัพธ์ของการกระทำยังช่วยชี้ให้เห็นความแตกต่างอย่างชัดเจนระหว่างโครงสร้างภายนอกและโครงสร้างภายใน (Stones 2005 85, 88; Chapple 2017, 9)

จากประเด็นที่นำเสนอโดยสังเขปข้างต้น Strong Structuration Theory น่าจะช่วยให้เห็นว่าการทบทวนวิชาของนักเรียนเกี่ยวข้องกับทั้งระบบการศึกษา รวมทั้งคน กลุ่มคนที่นักเรียน

เข้าไปปฏิสัมพันธ์ด้วยในชีวิตประจำวัน เช่น เพื่อน ครอบครัว โดยเหตุการณ์ต่างๆ ในชีวิต ทั้งในช่วงเวลาที่ผ่านมาแล้วและเวลาที่กำลังเผชิญอยู่ในช่วงมัธยมศึกษาปีที่ 6 ล้วนมีส่วนต่อการรับรู้ความสำคัญของการกวดวิชาและการเรียนกวดวิชาของนักเรียน กล่าวอีกนัยหนึ่งคือพยายามเชื่อมโยงระหว่างการเรียนรู้เกี่ยวกับการกวดวิชาของนักเรียน และปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับระบบการศึกษา บริบททางเศรษฐกิจสังคมวัฒนธรรมอย่างเป็นวัฏจักรและกระบวนการ เช่น อาจเห็นกระบวนการผลิตซ้ำทางสังคมและการศึกษา ในขณะเดียวกันก็อาจเห็นการปรับเปลี่ยนกระบวนการเหล่านั้นไม่มากนักน้อย

ตั้งแต่ช่วง พ.ศ. 2550 เป็นต้นมา มีงานวิจัยจำนวนมากขึ้นที่ปรับใช้ทฤษฎี Structuration ของแอนโทนี กิดเดนส์ ในการอธิบายปรากฏการณ์เกี่ยวกับการศึกษาและการกวดวิชาในประเทศไทย ส่วนใหญ่ของงานกลุ่มนี้เป็นการวิเคราะห์องค์การทางการศึกษาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นโรงเรียนในระบบ โรงเรียนกวดวิชา โรงเรียนสำหรับคนชายขอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวิจัยในประเด็นอิทธิพลของระบบการศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน เช่น อิทธิพลของนโยบายทางการศึกษาที่มีต่อกลุ่มแรงงานต่างชาติหรือกลุ่มชาติพันธุ์ อิทธิพลของโรงเรียนที่มีต่อการพัฒนาการศึกษาในห้องถิ่น และอิทธิพลของกฎหมายที่มีต่อการกวดวิชา (สกวรัตน์ ไกรมาก 2553; เปรมใจ วังศิริไพศาล 2559, ปริชัย ดาวอุดม 2557) อย่างไรก็ตาม ยังไม่ค่อยมีงานวิจัยด้านการศึกษาในประเทศไทยที่ปรับใช้ Strong Structuration Theory ในขณะที่งานวิจัยที่นำทฤษฎีดังกล่าวไปวิเคราะห์ประเด็นต่างๆ มักให้ความสนใจกับประเด็นการดำรงอยู่ของโครงสร้างสังคมและกระบวนการทางสังคมต่างๆ เช่น โลกาภิวัตน์ เสรีนิยมใหม่ ความทันสมัย การกลายเป็นเมือง และประเด็นการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และการเมือง อันเป็นผลจากอิทธิพลของโครงสร้างและกระบวนการต่างๆ ข้างต้น ในฐานะที่เป็นปัจจัยที่สนับสนุนและจำกัดกิจกรรมทางสังคมต่างๆ ของผู้กระทำการในกระบวนการย้ายถิ่นหรือการเมืองการปกครอง (Stones and Tangsupvattana 2012; Chapple 2017)

บทความนี้ต้องการพัฒนาประเด็นวิเคราะห์โดยอาศัยจุดเด่นของทฤษฎีที่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างโครงสร้างภายนอกกับโครงสร้างภายใน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานการณ์เฉพาะ อันได้แก่มุมมองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งได้รับอิทธิพลจากบริบทการศึกษาในระบบ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และปฏิสัมพันธ์กับระบบการศึกษาที่สะท้อน

ผ่านการทบทวน จะช่วยชี้ให้เห็นความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างว่า ระบบการศึกษาไม่ใช่เป็นเพียงโครงสร้างที่เข้าไปก่อรูปการทบทวน แต่ผู้เรียนในฐานะผู้กระทำการก็มีส่วนต่อปฏิบัติการนั้นด้วย โดยผู้เขียนอภิปรายข้อมูลจากงานวิจัย (วาทินัย วิชัยยา 2561) ซึ่งกำหนดกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ และกำลังจะเข้าสู่กระบวนการคัดเลือกบุคคลเพื่อเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาในปีการศึกษา 2558 โดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลรวม 17 คน³ ระหว่าง พ.ศ. 2557-2558 ซึ่งเป็นช่วงที่อยู่ภายใต้ระเบียบการคัดเลือกบุคคลเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาระบบกลาง ระยะที่ 2 (ปีการศึกษา 2553-2560) ก่อนที่จะเปลี่ยนมาใช้ “ระบบการคัดเลือกกลางบุคคลเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา” (Thai University Central Admission System: TCAS) ในปีการศึกษา 2561

นอกจากจะเป็นกลุ่มนักเรียนที่ศึกษาอยู่ในช่วงใกล้สิ้นสุดระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อันเป็นช่วงชีวิตการศึกษาที่มีการแข่งขันสูงและอาจสร้างความกดดันต่อนักเรียน บริบทเชิงพื้นที่ของการเลือกกลุ่มตัวอย่างยังน่าจะสะท้อนข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากมีนัยสัมพันธ์กับระบบการสอบคัดเลือกและประสบการณ์การทบทวนวิชาของนักเรียนอย่างสำคัญ กล่าวคือ นักเรียนจะเข้าสู่กระบวนการคัดเลือกบุคคลเพื่อเข้าศึกษาต่อระดับมหาวิทยาลัยใน 2 ระบบหลัก ได้แก่ การคัดเลือกบุคคลเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาระบบกลาง หรือที่เรียกกันทั่วไปว่า “ระบบการคัดเลือกแอดมิชชันกลาง” และระบบรับตรง ซึ่งมีแนวทางการคัดเลือกบุคคลที่แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่และแต่ละสถาบัน เช่น ในกรณีจังหวัดเชียงใหม่ จะมีการรับสมัครสอบคัดเลือกนักเรียนในเขตพัฒนาภาคเหนือเพื่อเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ หรือที่เรียกสั้นๆ ว่า “การสอบโควตาตามมหาวิทยาลัยเชียงใหม่” เป็นต้น

³ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 17 คน เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จาก 8 โรงเรียนในจังหวัดเชียงใหม่ แบ่งเป็นนักเรียนหญิง 12 คน ได้แก่ มล กิติ์ พา ออม ลูกเกด ต้า นิม สร้อย ต่าย นิด อิง จำ และนักเรียนชาย 5 คน ได้แก่ ออฟ ธิง บอย เจริญ ออด ทั้งนี้ ในกระบวนการวิจัย ผู้เขียนได้ดำเนินการตามหลักจริยธรรมการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยได้แจ้งกับผู้ให้ข้อมูลก่อนการสัมภาษณ์ว่าจะปกปิดอัตลักษณ์บุคคลและอัตลักษณ์ของโรงเรียน โดยใช้นามสมมติทั้งหมดในการเผยแพร่ผลงานวิจัย นอกจากนี้ การใช้วิธีสังเกตการณ์ยังช่วยให้นักวิจัยสามารถประเมินความรู้สึกของผู้ให้ข้อมูลได้ว่าควรเปลี่ยนประเด็นสนทนาหรือยุติการสัมภาษณ์ เพื่อไม่ให้เกิดความวิตกกังวลและป้องกันผลกระทบที่อาจมีต่อบุคคลหรือโรงเรียนด้วย.

นักเรียนจะเข้าสู่การกวดวิชาอย่างเข้มข้นในช่วงแรกของการเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จนกระทั่งใกล้กำหนดการสอบในระบบรับตรง ประเภทโควตาตามมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในเดือนธันวาคมของแต่ละปี การกวดวิชาสำหรับกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 แบ่งเป็น 2 ประเภทหลักตามผู้จัดกิจกรรมกวดวิชา ได้แก่ การกวดวิชาภายใต้การจัดการของโรงเรียน (ในระบบ) และการกวดวิชาโดยบุคคลหรือเอกชน โดยข้อมูลจากการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลทุกคนเข้าเรียนกวดวิชาที่จัดขึ้นโดยโรงเรียนที่ตนศึกษาอยู่ และเกือบทั้งหมด (16 คน) เข้าร่วมการกวดวิชาที่จัดขึ้นโดยบุคคลหรือเอกชน

ในแง่ระเบียบวิธีวิจัย ผู้เขียนเห็นด้วยกับข้อเสนอมุมมองที่ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการใช้แนววิธีวิจัยเชิงคุณภาพในการศึกษาการกวดวิชา เพื่อเพิ่มพูนองค์ความรู้และขยายขอบเขตความเข้าใจการกวดวิชาในมุมมองที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ดังเช่นข้อเสนอเกี่ยวกับแนวทางการทำวิจัยทางสังคมวิทยาในประเด็นการกวดวิชาว่า นักวิจัยควรทำความเข้าใจองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการสอบเข้ามหาวิทยาลัยของนักเรียนอย่างลึกซึ้ง ตลอดจนควรทำความเข้าใจการรับรู้ ความเชื่อ และแรงบันดาลใจในการกวดวิชาของนักเรียนและครอบครัว เป็นต้น (Buchmann, Condrón and Roscigno 2010, 488-490) ผู้เขียนได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตการณ์ในกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างของการศึกษาค้างนี้มีขนาดไม่ใหญ่มากนัก ผู้เขียนจึงสามารถเก็บข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลอย่างเข้มข้นช่วยให้สามารถเข้าถึงข้อมูลเชิงรายละเอียดเกี่ยวกับความคิดและพฤติกรรมของผู้คน (Boyce and Neale 2006, 3) เพื่อเปิดประเด็นใหม่ๆ ในการทำความเข้าใจมุมมองหรือสถานการณ์เฉพาะของผู้ให้ข้อมูล โดยใช้วิธีสังเกตการณ์ช่วยในการบันทึกอารมณ์ ความรู้สึกของผู้ให้สัมภาษณ์ที่อาจแสดงออกผ่านอวัจนภาษา เช่น สีหน้า ท่าทาง ไปพร้อมกันด้วย

โครงสร้างภายนอก: เชื้อไขของระบบการศึกษาที่นำไปสู่ปฏิบัติการกวดวิชา

ในส่วนนี้ผู้เขียนอภิปรายเกี่ยวกับระบบการคัดเลือกบุคคลเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และระบบการกวดวิชาโดยโรงเรียน (ในระบบ) ในฐานะที่เป็นโครงสร้างภายนอกที่ถูกสร้างขึ้นมาโดยองค์กรต่างๆ และเป็น

บรรทัดฐานกำกับกระทำการของนักเรียนที่ต้องการสอบคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในสถาบันอุดมศึกษา ทั้งในระบบการคัดเลือกแอดมิชชันกลางและระบบรับตรง โครงสร้างภายนอกทั้ง 3 รูปแบบมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน และมีอิทธิพลต่อการรับรู้ถึงความสำคัญของการกวดวิชา ตลอดจนเป็นเงื่อนไขที่กำหนดบรรทัดฐานด้านเวลาและมีส่วนหล่อหลอมประสบการณ์ร่วมที่เชื่อมโยงกับปฏิบัติการกวดวิชาของนักเรียนที่คาดหวังผลลัพธ์คือการผ่านการคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัย

ระบบการคัดเลือกบุคคลเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา

กระบวนการคัดเลือกบุคคลเพื่อเข้าสู่สถาบันอุดมศึกษา เป็นหนึ่งในขั้นตอนที่เป็นจุดเปลี่ยนผ่านทางการศึกษาที่สำคัญยิ่งของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในประเทศไทย ดังที่กล่าวข้างต้นว่าประกอบด้วย 2 ช่องทางหลัก ได้แก่ ระบบการคัดเลือกแอดมิชชันกลางและระบบรับตรงของมหาวิทยาลัยต่างๆ โดยระบบรับตรงยังแบ่งเป็นการรับเข้าผ่านระบบ “โควตา” และการรับเข้าผ่านโครงการพิเศษ (Bovornsiri 2006, 189-190) ระบบการคัดเลือกแอดมิชชันกลางถือเป็นระบบหลักภายใต้ระเบียบการคัดเลือกบุคคลเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ประจำปีการศึกษา 2558 ดำเนินการโดยสมาคมอธิการบดีแห่งประเทศไทย (สอท.) ซึ่งมีการกำหนดหลักการร่วมกันของมหาวิทยาลัยต่างๆ เป็นระเบียบที่บังคับใช้เป็น การทั่วไปสำหรับนักเรียนที่ประสงค์เข้าสอบแข่งขัน โดยพิจารณาคะแนนจาก 4 แหล่ง ได้แก่ ผลการเรียนเฉลี่ยสะสมตลอดหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า (GPAX) ผลการสอบแบบทดสอบทางศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ผลการสอบแบบทดสอบความถนัดทั่วไป (GAT) และผลการสอบแบบทดสอบความถนัดทางวิชาชีพและวิชาการ (PAT)⁴ โดยแต่ละหลักสูตรสามารถกำหนดองค์ประกอบและสัดส่วนการให้คะแนนที่ต่างกันได้

ระเบียบในการสอบคัดเลือกเหล่านี้ ได้กำหนดเงื่อนไขเชิงโครงสร้าง (ภายนอก) ได้แก่ คุณสมบัติผู้มีสิทธิ์สอบ รายวิชาที่ใช้สอบ ช่วงเวลาที่สอบ ซึ่งมีส่วนหล่อหลอมประสบการณ์ของ

⁴ ดูเพิ่มเติม “ระเบียบการคัดเลือกบุคคลเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ประจำปีการศึกษา 2558.” ที่เผยแพร่ทางเว็บไซต์ระบบการคัดเลือกบุคคลเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสมาคมที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทยได้ที่ลิงก์ <http://mytcas.com/wp-content/uploads/2018/10/adm58book.pdf>.

นักเรียน ขณะเดียวกันก็สนับสนุนการตัดสินใจและกิจกรรมการกวดวิชาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งใช้เวลาตลอดปีการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน การเรียนกวดวิชา การเตรียมตัวสอบ และการสอบแข่งขัน ที่มีความเข้มข้นสูง โดยเฉพาะช่วงที่มีกระบวนการสอบคัดเลือกอย่างสม่ำเสมอ ได้แก่ ตั้งแต่ช่วงเดือนพฤศจิกายนจนถึงเดือนกรกฎาคมของปีถัดไป

จากการศึกษาพบว่าผู้ให้ข้อมูลทุกคนวางแผนที่จะเข้าสอบแข่งขันทั้ง 2 ระบบ ได้แก่ ระบบการคัดเลือกแอดมิชชันกลางและระบบรับตรงของมหาวิทยาลัยต่างๆ ซึ่งในกรณีนี้คือระบบรับตรงของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ประเภทการสอบโควตาตามมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เพื่อเพิ่มทางเลือกในการสอบแข่งขัน อย่างไรก็ตาม นักเรียนทั้งหมดปรารถนาที่จะประสบความสำเร็จในการสอบโควตาตามมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เนื่องจากมองว่าเป็นระบบการสอบที่ให้ประโยชน์แก่ตน เพราะพิจารณาคะแนนสอบจากการใช้ข้อสอบมาตรฐานชุดเดียวกันและมีการสอบเพียงครั้งเดียว โดยไม่พิจารณาผลการเรียนเฉลี่ยสะสมในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย นอกจากนี้ ยังไม่ต้องสอบแข่งขันกับนักเรียนจากพื้นที่อื่นๆ นอกเขตพัฒนาภาคเหนือ 17 จังหวัด โดยนักเรียนมีมุมมองต่อการได้รับประโยชน์จำแนกได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ นักเรียนที่อธิบายว่าตนมีผลการเรียนเฉลี่ยสะสมไม่เป็นที่น่าพอใจ มักมองว่าเป็นระบบที่สร้างความเท่าเทียมเพราะ “เปิดโอกาส” แก่ผู้ที่มีผลการเรียนเฉลี่ยสะสมน้อย ในขณะที่นักเรียนที่มีผลการเรียนเฉลี่ยสะสมเป็นที่น่าพอใจมองว่าเป็นระบบที่ “เพิ่มโอกาส” ในการสอบผ่าน (โดยไม่ได้เน้นถึงประเด็นความเท่าเทียมทางสังคม)

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ขณะที่ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล การศึกษาระดับมัธยมศึกษาของไทยดำเนินการภายใต้กรอบของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551⁵ แม้สถานศึกษาจะสามารถปรับให้เหมาะสมตามบริบทของสถานศึกษาและสภาพของผู้เรียนได้ (กระทรวง-

⁵ ภายหลังได้มีการปรับปรุงเพิ่มเติมเป็น “หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุงเพิ่มเติม 2560)”.

ศึกษาธิการ 2551) แต่ต้องเป็นไปตามแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่ให้ความสำคัญกับ 3 องค์ประกอบ ได้แก่ จำนวนชั่วโมงเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงเป็นหนึ่งในโครงสร้างภายนอกที่มีความสัมพันธ์โดยตรงต่อโอกาสในการศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัย มีบทบาทกำหนดเงื่อนไขที่นำไปสู่ปฏิบัติการกวดวิชาในกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เพราะนอกจากจะเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษา ตามองค์ประกอบทั้งสามของหลักสูตรฯ แล้ว ผลการเรียนรู้เฉลี่ยสะสมในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายยังคิดเป็นร้อยละ 20 ของคะแนนที่ใช้สำหรับการคัดเลือกในระบบการคัดเลือกแอดมิชชันกลาง ทำให้นักเรียนคาดหวังผลการเรียนเฉลี่ยสะสมในระดับสูงเพื่อช่วยในการแข่งขันเพื่อเข้าศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัย

การกวดวิชาโดยโรงเรียน (ในระบบ)

ระบบการสอบคัดเลือกฯ มีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนการเรียนการสอนและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรฯ ดังจะพบว่าโรงเรียนในระบบได้จัดการให้มีการกวดวิชาขึ้น เพื่อเตรียมความพร้อมในการสอบแข่งขันเข้ามหาวิทยาลัย การกวดวิชาโดยโรงเรียน (ในระบบ) จึงเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างภายนอก ที่เป็นเงื่อนไขหล่อหลอมประสบการณ์และนำไปสู่การกวดวิชาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยผู้ให้ข้อมูลทุกคนเข้าร่วมกวดวิชาที่โรงเรียนในระบบ เพื่อเตรียมความพร้อมในการสอบแข่งขัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสอบในระบบรับตรง ประเภทโควตาตามมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ทั้งนี้ อาจจำแนกแบบแผนของการกวดวิชาโดยโรงเรียน (ในระบบ) ได้เป็น 4 รูปแบบ ได้แก่ การเข้าค่ายแบบกินนอนก่อนสอบโควตามหาวิทยาลัย การเข้าค่ายแบบไปกลับก่อนสอบโควตามหาวิทยาลัย การแทรกชั่วโมงการกวดวิชาในตารางเรียนปกติ และการจัดให้มีกิจกรรมกวดวิชาในช่วงเย็นหลังจากเลิกเรียนในชั่วโมงปกติตามหลักสูตรฯ โดยแต่ละโรงเรียนอาจมีรูปแบบของกิจกรรมกวดวิชาที่แตกต่างกัน และบางโรงเรียนมีกิจกรรมกวดวิชาตั้งแต่ 2 รูปแบบประกอบกัน

โครงสร้างภายนอกทั้ง 3 รูปแบบมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน รวมทั้งมีอิทธิพลต่อการรับรู้ถึงความสำคัญของการกวดวิชาและเป็นเงื่อนไขทำให้นักเรียนเข้าสู่การกวดวิชา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่ของการกำหนดบรรทัดฐานด้านเวลา ซึ่งงานวิจัยเกี่ยวกับการกวดวิชาที่ผ่านมา

ยังไม่ได้เชื่อมโยงประเด็นอภิปรายกับมิติเชิงโครงสร้างเวลามากนัก ข้อมูลจากงานวิจัยของผู้เขียนแสดงให้เห็นว่าโครงสร้างเวลาของนักเรียนอยู่ภายใต้เงื่อนไขของโครงสร้างภายนอกซึ่งปรากฏในรูปของ 1) ปฏิทินการสอบตามระเบียบการคัดเลือกบุคคลเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาทั้งสองระบบ ซึ่งครอบคลุมเวลาตลอดทั้งปีตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกรกฎาคมของปีถัดไป 2) ตารางเรียน ซึ่งกำหนดชั่วโมงเรียนและจำแนกกลุ่มสาระการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และ 3) ตารางกวดวิชา ซึ่งโรงเรียน (ในระบบ) มีการปรับเวลาเรียนปกติและกิจกรรมอื่นๆ (ที่ไม่เกี่ยวกับการเรียนและการสอบแข่งขัน) มาใช้ในการเรียนกวดวิชาเพื่อเพิ่มโอกาสในการสอบแข่งขันแก่นักเรียน ในขณะเดียวกัน โครงสร้างเวลาของนักเรียนแสดงถึงอิทธิพลต่อกันระหว่างโครงสร้างภายนอกทั้ง 3 รูปแบบ กล่าวคือ แม้กิจกรรมของสถานศึกษาจะถูกกำกับโดยหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่เนื่องจากหลักสูตรฯ อนุญาตให้สถานศึกษาสามารถปรับให้เหมาะสมตามบริบทของสถานศึกษาและสภาพของผู้เรียนได้ ดังนั้น จะเห็นว่าโรงเรียนที่ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดศึกษาอยู่ได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนและเวลาในการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการสอบแข่งขันเข้ามหาวิทยาลัย

โครงสร้างภายใน: มุมมองของนักเรียนต่อการกวดวิชา

แม้ว่าโครงสร้างภายนอกจะเป็นเงื่อนไขทั้งที่จำกัดและสนับสนุนปฏิบัติการกวดวิชาของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 แต่โครงสร้างภายใน ได้แก่ ความโน้มเอียงทางอุปนิสัยทั่วไปและสถานการณ์เฉพาะที่แตกต่างกัน มีสถานะเป็นสื่อกลางในการรับรู้ความสำคัญของการกวดวิชา และมีอิทธิพลต่อการรับรู้ถึงความสำคัญของการกวดวิชาและแสดงการกระทำที่แตกต่างกัน ดังนั้น แม้ว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จะอยู่ภายใต้เงื่อนไขของโครงสร้างภายนอกรูปแบบเดียวกัน เช่น ศึกษาอยู่ในโรงเรียนเดียวกัน เรียนกวดวิชาจากสถาบันเดียวกัน ก็อาจมีมุมมองบางประการที่แตกต่างกัน อันเป็นผลมาจากการที่บุคคลมีตำแหน่งแห่งที่ทางสังคมและผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ตลอดจนผ่านประสบการณ์ในชีวิตที่ต่างกันนั่นเอง กิจกรรมกวดวิชาจึงไม่ได้เป็นเพียงกิจกรรมภายใต้โครงสร้างภายนอกในระบบการศึกษา

เท่านั้น หากแต่ยังเชื่อมโยงกับสถาบันทางสังคมอื่นๆ เช่น ครอบครัวและเศรษฐกิจอย่างมีนัยสำคัญด้วย

ความโน้มเอียงทางอุปนิสัยทั่วไป

เป็นความรู้ ทักษะ คุณลักษณะต่างๆ ซึ่งนักเรียนได้รับการขัดเกลาทางสังคม ถูกซึมซับและส่งต่อ มีส่วนในการหล่อหลอมประสบการณ์และอุปนิสัยของนักเรียนให้แตกต่างกัน และมีผลต่อการรับรู้ความสำคัญของการกวดวิชาและการเข้าสู่ระบบกวดวิชาของนักเรียน ผู้เขียนได้ประมวลข้อมูลจากการวิจัยและเสนอว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูล มีความโน้มเอียงทางอุปนิสัยทั่วไปร่วมกัน 8 ประการ ได้แก่

- 1) นักเรียนเชื่อว่าการกวดวิชาจะทำให้ชนะการแข่งขันเพื่อศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียง
- 2) นักเรียนเชื่อว่าการกวดวิชาทำให้ชนะการแข่งขันเพื่อศึกษาในคณะที่บัณฑิตได้ประกอบอาชีพที่มั่นคง
- 3) นักเรียนเชื่อว่าการกวดวิชาจะทำให้ชนะการแข่งขันเพื่อศึกษาในคณะที่จะนำไปสู่การประกอบอาชีพที่ยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจของตน
- 4) นักเรียนเชื่อว่าการกวดวิชาจะทำให้สามารถเข้าศึกษาในคณะที่นำไปสู่การรับราชการหรือเป็นพนักงานรัฐวิสาหกิจได้ เช่น ครูศาสตร์
- 5) นักเรียนเชื่อว่าการกวดวิชาจะช่วยให้สามารถสอบเข้ามหาวิทยาลัยที่ตั้งอยู่ใกล้บ้านและสมาชิกในครอบครัว
- 6) นักเรียนเชื่อว่าการกวดวิชาตามที่พ่อแม่แนะนำ/คาดหวังสะท้อนถึงการเป็นลูกที่ดี
- 7) นักเรียนเชื่อว่าการกวดวิชาจะช่วยให้ตนประสบความสำเร็จในการสอบ เช่นเดียวกับสมาชิกในครอบครัวเครือญาติ ซึ่งผ่านการกวดวิชาและประสบความสำเร็จในการสอบเข้ามหาวิทยาลัยมาก่อน
- 8) นักเรียนเชื่อว่าการกวดวิชาจะช่วยให้คะแนนในการสอบคัดเลือกของตนสูงขึ้น เช่นเดียวกับที่การกวดวิชาในวัยเด็กช่วยให้ประสบความสำเร็จในการเรียนมาก่อน

ผู้ให้ข้อมูลทุกคนแสดงออกถึงความโน้มเอียงทางอุปนิสัยทั่วไปอย่างน้อยที่สุด 2 ประการ ในปฏิบัติการกวัดวิชา ได้แก่ นักเรียนเชื่อว่าการกวัดวิชาจะทำให้ชนะการสอบแข่งขันเพื่อศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียง และได้โอกาสศึกษาต่อในคณะที่บัณฑิตมีอาชีพที่มั่นคง ไม่ตกงาน ความโน้มเอียงทางอุปนิสัยทั่วไปมีความเชื่อมโยงกับสถาบันทางสังคมและกลุ่มทางสังคม ประสบการณ์ชีวิตของนักเรียนแต่ละคนที่เติบโตมาท่ามกลางบริบทครอบครัว เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน มีส่วนหล่อหลอมความโน้มเอียงทางอุปนิสัยทั่วไปของบุคคลนั้นๆ และเป็นกลไกที่ทำให้นักเรียนรับรู้และเลือกกวัดวิชาในช่วงมัธยมศึกษาปีที่ 6 เช่น กรณีของ “อ๊อด” อ๊อดเล่าว่าตนมีผลการเรียนเฉลี่ย 5 ภาคเรียนเพียง 2.64 จึงมีโอกาสน้อยในระบบการคัดเลือกแอดมิชชันกลางที่พิจารณาผลการเรียนเฉลี่ยสะสมด้วย ประสบการณ์ที่พี่ของอ๊อดซึ่งมีผลการเรียนเฉลี่ยสะสมในช่วงมัธยมศึกษาตอนปลายค่อนข้างต่ำ แต่กวัดวิชาจนทำให้สอบผ่านการรับตรง ประเภทโควตาตามมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ทำให้อ๊อดและครอบครัวมองว่าการกวัดวิชาเป็นกลไกที่จะช่วยให้ประสบความสำเร็จในการสอบเข้ามหาวิทยาลัย ประกอบกับความเชื่อว่าการกวัดวิชาจะช่วยให้สามารถเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียง สามารถสำเร็จการศึกษาและประกอบอาชีพที่มั่นคง เช่น รับราชการเหมือนบิดา

พี่ของอ๊อดแนะนำและร่วมกันวางแผนให้อ๊อดใช้เวลาช่วงมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในการเรียนกวัดวิชาโดยเฉพาะในวิชาที่ไม่ถนัด เพื่อเตรียมตัวสมัครสอบในระบบรับตรง ประเภทโควตามหาวิทยาลัยเชียงใหม่

การเรียนมหาวิทยาลัยเป็นการต่อยอดทางการศึกษาและเป็นบันไดไปสู่การมีคุณภาพชีวิตในอนาคต เช่น เรียนจบมามีงานที่ดีทำ มีรายได้ดี ส่งผลให้ชีวิตดีตาม ...ช่วงนี้แม้ว่าจะเบื่อเรียนพิเศษและเบื่ออ่านหนังสือบ้างแต่ก็...รู้สึกว่ามันเป็นหน้าที่ที่ต้องทำมากกว่า และอีกอย่างเสียสละเวลาไม่กี่เดือนในการเรียนพิเศษและอ่านหนังสือ เพื่อเรียนอีก 4 ปีในคณะที่ชอบ มหาวิทยาลัยที่ชอบ มันก็คุ้มค่าอยู่แล้วครับ...

หรืออีกกรณีหนึ่ง ในมุมมองของ “ต้า” และพ่อแม่เชื่อว่าการกวัดวิชาจะช่วยให้มีผลการเรียนและผลการสอบแข่งขันที่ดี สามารถประกอบอาชีพราชการครู ดังที่พี่สาวของต้าเคยประสบมาแล้ว

พ่อแม่จริงจังในการกวดวิชาเพื่อเตรียมตัวสอบเข้ามหาวิทยาลัยเชียงใหม่มาก เพราะพ่อแม่เห็นคนอื่นมีที่เรียนก็เลยอยากให้ลูกได้มีที่เรียนกับเขาบ้าง ตั้งแต่เริ่มเรียน ม.4 หนูต้องขยันเรียนเพื่อจะเข้ามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ่อแม่สนับสนุนให้ไปกวดวิชามากๆ ...พ่อแม่อยากให้รับราชการค่ะ เพราะอยากให้เรามีอาชีพที่มั่นคง มีหน้าที่การงานที่ดี โดยพ่อแม่พูดแบบตรงๆ เลยค่ะว่าอยากให้ไปเป็นครู และแนะนำให้เรียนคณะศึกษาศาสตร์ พ่อแม่เห็นพี่สาวเรียนจบแล้วมีงานทำที่ดีเลยอยากให้เราได้ดีอย่างพี่บ้าง

โครงสร้างสถานการณ์เฉพาะ

สถานการณ์เฉพาะชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของโครงสร้างภายในและภายนอก กล่าวคือ นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีความรู้เกี่ยวกับสถานการณ์เฉพาะอันเป็นสถานการณ์สำคัญในชีวิตของนักเรียน ณ ขณะนั้น และถูกคาดหวังให้แสดงบทบาทที่สอดคล้องกับตำแหน่งทางสังคม นักเรียนจึงมีความเข้าใจ ความรู้ และการตีความในสถานการณ์หนึ่งๆ ท่ามกลางเครือข่ายทางสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งภายใต้บริบทของโรงเรียน เช่น ครู เพื่อน สถาบันครอบครัว และสถาบันเศรษฐกิจ การพิจารณาสิ่งแวดล้อมภายนอก เช่น ระเบียบต่างๆ อันเป็นเงื่อนไขของโครงสร้างภายนอก พร้อมกับพิจารณาความรู้ของตนเกี่ยวกับบริบทในขณะนั้น ส่งผลให้นักเรียนรับรู้ว่าการกวดวิชาเป็นเครื่องมือหลักที่จำเป็นสำหรับการสอบแข่งขัน และนำไปสู่การให้เหตุผลในการเข้าสู่ระบบกวดวิชาแตกต่างกันไป

นอกจากเงื่อนไขด้านสถานการณ์เฉพาะของปัจเจกบุคคลภายใต้บริบทเชิงเศรษฐกิจของครอบครัวที่มีสภาพคล่องแตกต่างกัน และความสัมพันธ์ของกลุ่มเพื่อนในโรงเรียนที่ชักชวนไปกวดวิชาเพื่อฝึกวินัยในการเตรียมตัวสอบแข่งขันแล้ว การศึกษาพบว่าสถานการณ์เฉพาะของปัจเจกบุคคลภายใต้บริบทโรงเรียนในระบบเป็นอีกเงื่อนไขที่มีความสำคัญ โดยผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดด้านการสอนของครูในโรงเรียนอย่างน้อย 1 ประการ เช่น วิธีการสอนของครูขาดความน่าสนใจ หรือมีการสร้างแรงกดดันแก่นักเรียน เป็นต้นว่าการสุ่มถามหรือสุ่มสอบ หรือวิธีการสอนของครูไม่ได้เสริมกลยุทธ์ในการทำข้อสอบ การกวดวิชาจึงถูกมองว่าช่วยเติมเต็มและแก้ไขข้อจำกัดเกี่ยวกับวิธีการสอนของครู ดังที่ “มล” แสดงความเห็นที่ “...ที่ต้องมีการกวดวิชาเพราะบางวิชาเนื้อหา มีจำนวนมาก ดังนั้นควรมีหลักการทำ แต่ใน

ห้องเรียนปกติขาดการให้หลักการจำ เช่น เพลง เทคนิคช่วยจำ การมาเรียนกวดวิชาทำให้เราได้ความรู้ที่มีการจัดระบบให้เรียบร้อย เหมือนเป็นสูตรสำเร็จที่ช่วยให้จำง่าย” ทั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูล 14 คน มองว่าจุดเด่นของการกวดวิชาคือความน่าสนใจ การสรุปเนื้อหา และโดยเฉพาะลักษณะการใช้ภาษาพูดของครู ดังที่ตำเล่าว่า “รูปแบบการเรียนการสอนในห้องเรียนและกวดวิชาไม่เหมือนกันค่ะ เช่น ตัวเตอรืที่อายุน้อย มีวิธีการสอนที่น่าสนใจ มีการสรุปขยย่อเนื้อหาให้ โดยใช้ภาษาวัยรุ่น มีวิธีคิดคำตอบที่แตกต่างกันระหว่างการเรียนในห้องเรียนกับการเรียนกวดวิชาค่ะ”

การกวดวิชาในฐานะปฏิบัติการทางสังคม

การกวดวิชาเป็นปฏิบัติการทางสังคมที่ถูกสร้างและผลิตซ้ำในหมู่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ภายใต้งานไขว้ของความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างภายนอกและโครงสร้างภายใน ผู้เขียนเสนอว่าการกวดวิชาเป็นปฏิบัติการที่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ใช้เป็นกลยุทธ์หลักภายใต้ระบบการคัดเลือกบุคคลเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา โดยคาดหวังว่าจะนำไปสู่ความสำเร็จในการสอบแข่งขันเข้าศึกษาต่อ ซึ่งปฏิบัติการกวดวิชาสะท้อนให้เห็นถึงเครือข่ายปฏิบัติการทั้งที่เป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับโครงสร้าง และระหว่างผู้คนที่อยู่ภายใต้โครงสร้าง เนื้อหาในส่วนนี้จะชี้ให้เห็นว่าการเลือกเรียนกวดวิชาโดยบุคคลหรือสถาบันเอกชน มีแบบแผนที่สะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างต่างๆ ได้แก่ มิติความสัมพันธ์ที่สอดคล้องและไม่สอดคล้องกันระหว่างโครงสร้างภายนอกซึ่งเป็นเงื่อนไขของกระบวนการคัดเลือกนักเรียนเข้าสู่ระดับมหาวิทยาลัยผ่านการสอบแข่งขัน และในขณะเดียวกันก็พบมิติที่เป็นเงื่อนไขซึ่งกันและกันระหว่างโครงสร้างภายนอกและโครงสร้างภายใน ดังจะได้แสดงให้เห็นผ่านประเด็นอภิปรายว่าด้วยชุดของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร 2 กลุ่มต่อไปนี้

ความสัมพันธ์ระหว่างรายวิชาและช่วงเวลาที่เรียนกวดวิชา

เนื่องจากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เน้นชั่วโมงเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เนื้อหาจากการเรียนในโรงเรียนจึงถูกมองว่าไม่สอดคล้องกับ

เนื้อหาที่ใช้ในการสอบ ประกอบกับเงื่อนไขของสถานการณ์เฉพาะที่นักเรียนมองว่าลักษณะการสอนของครูไม่ได้ให้ทักษะที่จำเป็นสำหรับการสอบแข่งขันอย่างเพียงพอ จึงนำไปสู่การหาทางเลือกอื่นนั่นคือการกวดวิชาโดยบุคคลหรือเอกชน เห็นได้จากการเลือกประเภทรายวิชาและช่วงเวลาการกวดวิชาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จะคำนึงถึงเงื่อนไขของระเบียบการคัดเลือกบุคคลเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาทั้งระบบกลางและระบบรับตรงของมหาวิทยาลัยต่างๆ และโครงสร้างเวลาเป็นสำคัญ

รายวิชาที่กวดวิชาและช่วงเวลาที่เรียนกวดวิชาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลซึ่งกันและกัน ขณะเดียวกันก็สะท้อนให้เห็นอิทธิพลของโครงสร้างภายนอกและโครงสร้างภายใน กล่าวคือ ในแง่ของ *รูปแบบรายวิชาที่กวดวิชา* นักเรียนจะมุ่งเรียนกวดวิชาเฉพาะรายวิชาที่ระบุไว้ในระเบียบการคัดเลือกบุคคลเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ทั้งระบบการคัดเลือกแอดมิชชันกลางและระบบรับตรงของมหาวิทยาลัยต่างๆ (โครงสร้างภายนอก) แต่ขณะเดียวกันก็เลือกรายวิชาที่สอดคล้องกับมุมมองของนักเรียนที่มีต่อรายวิชานั้นๆ เช่น ทักษะความรู้ของนักเรียนในรายวิชานั้นๆ และคำแนะนำของบุคคลในครอบครัวหรือกลุ่มเพื่อน เป็นต้น (โครงสร้างภายใน)

ส่วนในแง่ของ *ช่วงเวลาที่ยกวดวิชา* นักเรียนส่วนใหญ่จะเริ่มเรียนกวดวิชาตั้งแต่ช่วงปิดภาคเรียนของชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 และจะเรียนกวดวิชาอย่างเข้มข้นจนถึงประมาณเดือนธันวาคม ซึ่งเป็นช่วงของการสอบคัดเลือกในระบบรับตรง ประเภทโควตาตามมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (โครงสร้างภายนอก) เพราะเป็นสนามสอบแรกๆ ซึ่งไม่ต้องใช้ผลการเรียนเฉลี่ยสะสม หากเตรียมตัวด้วยการกวดวิชาจะทำให้ผ่านการสอบคัดเลือก และเป็นมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงในสายตาของนักเรียนและครอบครัว (โครงสร้างภายใน) และถือเป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับการสอบคัดเลือกภายใต้ระบบอื่นๆ ที่จะตามมาภายหลังด้วย น่าสนใจว่าเมื่อนักเรียนได้เรียนกวดวิชาหรือเมื่อการกวดวิชาสิ้นสุดแล้ว ส่วนใหญ่มีแนวโน้มที่จะมองว่าการกวดวิชาเพียงอย่างเดียวไม่สามารถทำให้ประสบความสำเร็จในการสอบคัดเลือก แต่ต้องอาศัยปัจจัยอื่นด้วย เช่น การอ่านหนังสือทบทวน หรือการรวมกลุ่มทบทวนบทเรียนกับเพื่อน

จากตัวอย่างกรณีของอ๊อดที่กล่าวถึงในตอนต้น จะเห็นว่าอ๊อดให้ความสำคัญกับ *โครงสร้างภายนอก* ในส่วนของระบบรับตรง ประเภทโควตาตามมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เนื่องจาก

มีผลการเรียนเฉลี่ยสะสมน้อย จึงตั้งความหวังไว้กับสนามสอบที่ไม่พิจารณาผลการเรียนเฉลี่ยสะสมและเลือกสอบในสายศิลปศาสตร์ (แม้ว่าตนจะเรียนสายวิทย์-คณิตมาก่อน) ประกอบกับ *โครงสร้างภายใน* เช่น การเติบโตโดยเชื่อว่าการกวดวิชาช่วยให้สอบผ่านการคัดเลือกเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียง และการเห็นสมาชิกในครอบครัวเครือญาติ กวดวิชาและประสบความสำเร็จในการสอบเข้ามหาวิทยาลัย ทำให้เชื่อว่าการกวดวิชา จะช่วยให้ตนประสบความสำเร็จในการสอบเช่นกัน ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่ทำให้อดไม่ได้ให้ความสำคัญกับการเรียนในห้องเรียนปกติมากนัก หากแต่มุ่งมั่นที่จะเรียนกวดวิชา ทั้งการจ้างครูสอนกวดวิชาแบบตัวต่อตัวในรายวิชาที่ไม่ถนัด และการมีตารางเรียนกวดวิชาอย่างหนาแน่นตลอดสัปดาห์

กรณีของอ๊อดชี้ให้เห็นถึงการผลิตซ้ำโครงสร้างภายนอกและโครงสร้างภายใน อันเป็นเงื่อนไขของอ๊อดในฐานะผู้กระทำการ ซึ่งเห็นความจำเป็นของการกวดวิชาในฐานะปฏิบัติการที่จะนำไปสู่โอกาสในการศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัย และท้ายที่สุด เขาก็สามารถสอบผ่านได้รับการคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในคณะที่เขาเลือกไว้เป็นอันดับ 1 อันเป็นผลลัพธ์ของปฏิบัติการกวดวิชาที่อ๊อดได้วางแผนและตั้งใจให้เกิดขึ้น

...พอมาช่วง ม.6 รู้แล้วว่าเกรดเรารวมกันได้แค่ 2.64 จะไปสอบรับตรงที่ไหนก็ไม่ได้ เพราะรับตรงส่วนใหญ่ใช้เกรดขั้นต่ำ 2.75 เช่น รับตรงนิติศาสตร์ มธ. (ลำปาง) ใช้เกรด 2.75 ซึ่งผมไม่ถึง พอไปดูสัดส่วนแอดมิชชั่น ก็ใช้เกรดคิดเป็นเปอร์เซ็นต์ (%) ซึ่งถือว่าเยอะนะครับ ผมเกรดน้อยคะแนนก็จะได้น้อยตาม ... ตอนนั้นรู้สึกว่ามันดูเป็นไปได้ยาก แต่ทราบว่ามีสอบโควตา มข. ที่ไม่ต้องใช้เกรด เรียกได้ว่าผลกระทบที่ทำมาไม่ได้ส่งผลกระทบนี้ครับ (หัวเราะ) ผมเลยคิดว่าจุดนี้คือความหวัง ไม่อยากจะไปลุ้นแอดมิชชั่นก็เลยใส่ตรงนี้แบบสุดจริงๆ ครับ ไม่เคยอ่านหนังสือเยอะขนาดนี้มาก่อน เหมือนเราเริ่มปูพื้นกันใหม่ตั้งแต่ต้นเลยครับ ฐานไม่แข็งแรงเหมือนคนอื่นเขา ก็เรียนพิเศษ 7 วัน ประกอบกับอ่านและทำข้อสอบในหนังสือที่ซื้อมาเพิ่มด้วย ทั้งหนังสือติว ตะลุยโจทย์ประมาณ 3-4 เล่มครับ ความรู้สึกเหมือนกับมันเป็นฟางเส้นสุดท้าย เป็นความหวังของเราเลยครับ...

ความสัมพันธ์ระหว่างผลการเรียนเฉลี่ยสะสม แผนการสอบ และแผนการกวดวิชา

ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดมองว่า แม้จะยังไม่ทราบผลการเรียนเฉลี่ยสะสมครบทั้ง 6 ภาคการศึกษา แต่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สามารถคาดการณ์และวางแผนการสอบคัดเลือกเพื่อเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาจากผลการเรียนเฉลี่ยสะสมที่ผ่านมา 4-5 ภาคเรียนได้ และนำไปใช้ในรูปแบบที่เป็นประโยชน์ต่อตัวเองสูงสุด ไม่ว่าจะเป็นการวางแผนเลือกคณะ เลือกมหาวิทยาลัย ประเมินโอกาสในสนามสอบต่างๆ รวมทั้งออกแบบรายวิชาและระยะเวลาสำหรับการกวดวิชาของตนเอง ทั้งนี้ สามารถจำแนกความสัมพันธ์ระหว่างผลการเรียนเฉลี่ยสะสม แผนการสอบ และแผนการกวดวิชา โดยเฉพาะในช่วงก่อนการสอบคัดเลือกในระบบรับตรงประเภทโควตาตามมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้เป็น 2 ลักษณะ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการรับรู้และมุมมองของนักเรียนที่ไม่หยุดนิ่ง แต่ปรับเปลี่ยนความหมายไปตามเงื่อนไขในชีวิต ได้แก่

- กลุ่มนักเรียนที่มีผลการเรียนเฉลี่ยสะสมต่ำ นักเรียนรับรู้ว่ามีโอกาสน้อยที่จะผ่านการสอบคัดเลือก โดยเฉพาะในระบบที่พิจารณาผลการเรียนเฉลี่ยสะสมประกอบ เช่น ระบบการคัดเลือกแอดมิชชันกลางหรือระบบรับตรงบางโครงการ นักเรียนจึงมุ่งมั่นกวดวิชาและเตรียมตัวสอบอย่างเข้มข้นในสนามสอบที่ไม่มีการพิจารณาผลการเรียนเฉลี่ยสะสม ขณะเดียวกันก็ให้ความสำคัญกับชั้นเรียนปกติและผลการเรียนเฉลี่ยสะสมน้อยลง
- กลุ่มนักเรียนที่มีผลการเรียนเฉลี่ยสะสมสูง นักเรียนรับรู้ว่ามีโอกาสผ่านการสอบคัดเลือกสูง โดยเฉพาะในระบบที่พิจารณาผลการเรียนเฉลี่ยสะสมประกอบ จึงมุ่งมั่นในการสอบในสนามต่างๆ ที่ผลการเรียนเฉลี่ยสะสมของตนเข้าเกณฑ์ขั้นต่ำและมีความชื่นชอบ โดยให้ความสำคัญกับชั้นเรียนปกติและผลการเรียนเฉลี่ยสะสมน้อยลง เนื่องจากมีโอกาสน้อยที่ผลการเรียนจะเปลี่ยนแปลงจนส่งผลกระทบต่อสอบคัดเลือก อย่างไรก็ตาม นักเรียนในกลุ่มนี้ก็คาดหวังว่าตนจะผ่านการสอบคัดเลือกในระบบรับตรง ประเภทสอบโควตาตามมหาวิทยาลัยเชียงใหม่เช่นกัน เพราะไม่ต้องการเสียเวลาและเสียรอกการประกาศผลในระบบการคัดเลือกแอดมิชชันกลางซึ่งมีคู่แข่งจำนวนมาก

ในกรณีของ “อิง” แม้ว่าจะมีผลการเรียนเฉลี่ย 5 ภาคการศึกษา สูงถึง 3.95 แต่อิงก็พยายามหาข้อมูลเกี่ยวกับกำหนดการสอบสนามต่างๆ ภายใต้งานของโครงสร้างภายนอก ซึ่งอำนวยความสะดวกให้ผู้ที่มีผลการเรียนเฉลี่ยสะสมสูงมีโอกาสได้เข้าสู่สนามสอบมากกว่า จึงไม่น่าแปลกใจที่เธอวางแผนสมัครสอบคัดเลือกในระบบรับตรงหลากหลายโครงการ อย่างไรก็ตาม โครงสร้างเวลาที่ไม่สอดคล้องกันระหว่างช่วงเวลาของการเรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน กับการสอบคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในระบบต่างๆ เป็นหนึ่งในเงื่อนไขที่ผลักดันให้นักเรียนเลือกเรียนกวดวิชาเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการสอบแข่งขัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บางคณะหรือบางสาขาที่ไม่เปิดรับสมัครในระบบการคัดเลือกแอดมิชชันกลาง หรือเปิดรับนักศึกษาเป็นจำนวนจำกัด เช่น คณะแพทยศาสตร์หรือคณะทันตแพทยศาสตร์ ซึ่งนักเรียนต้องพยายามแสวงหาจากโอกาสจากการสอบตั้งแต่ในรอบแรกๆ

ขณะเดียวกัน มุมมองของอิงที่มีต่อระบบการศึกษา แต่ละคณะ แต่ละสถาบันการศึกษา (โครงสร้างภายใน) เป็นผลมาจากประสบการณ์ชีวิตและสถานการณ์ในชีวิตประจำวันของเธอ เช่น การซึมซับค่านิยมเกี่ยวกับอาชีพแพทย์ว่าเป็นพื้นที่ของคนเรียนเก่ง และการสอบคัดเลือกมีอัตราการแข่งขันสูงจึงต้องอาศัยการกวดวิชา การกวดวิชามาตั้งแต่วัยเด็กและเชื่อว่าการกวดวิชาเหล่านี้ทำให้เธอมีผลการเรียนที่ดี หรือ สถานการณ์ในปัจจุบันที่พบว่าการสอนของครูในโรงเรียนมีข้อจำกัด เช่น อิงไม่ค่อยได้มีโอกาสซักถามข้อสงสัยจากครูในโรงเรียน จึงมองว่าการกวดวิชาเพื่อเตรียมตัวสอบคัดเลือกเป็นสิ่งสำคัญ การให้ความหมายดังกล่าวนำมาสู่การวางแผนกวดวิชา การเลือกคณะและมหาวิทยาลัย การเลือกสนามสอบ โดยอิงเลือกสมัครคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นอันดับ 1 ในการสอบคัดเลือกระบบรับตรง ประเภทโควตาตามมหาวิทยาลัยเชียงใหม่และเป็นความหวังสูงสุดของเธอ นอกจากนี้ อิงได้ไปสอบคัดเลือกในระบบรับตรงอีกหลายโครงการ โดยให้เหตุผลว่า

...รอบแอดมิชชันไม่มีแพทย์ ถึงตั้งใจรอบโควตา ... สำหรับแพทย์มหิดล หนูว่าหนูไปไม่ถึง หนูรู้ว่าหนูไปสู้แพทย์ศิริราชไม่ได้หรอก หนูก็เลยไม่สอบ หนูจะเอาแค่แพทย์ มข. แต่ถ้าจะสอบแอดมิชชันแพทย์ แพทย์ก็ไม่มีแอดฯ แล้ว มีแค่ตอน กสพท. (กลุ่มสถาบันแพทยศาสตร์แห่งประเทศไทย) ซึ่งหนูก็ไปสอบ กสพท. นะ เป็นรับตรงของ

แพทย์รวมทุกสถาบัน เดียวนี้แอดมิชชั่นเหลือที่ที่ดีที่สุดคือทันตา ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับแต่ละปีด้วย เช่น บางปีทันตา มช. ก็เปิดแอดมิชชั่น บางปีก็ไม่มีรอบแอดมิชชั่น เพราะเขาถือว่าก่อนหน้านั้นรับคนครบหรือยัง ถ้ามีที่นั่งถึงจะมาเปิดรอบแอดฯ ถ้าบางคนอยากได้ทันตา แล้วหยุด กสพท. นี่คือแทบจะไม่เหลือเลยนะ เราต้องมาลุ้นเองเลยว่าปีนั้นม. นั้นจะมีที่นั่งรอบแอดฯ ให้เราไหม

ทั้งนี้ ยังได้อธิบายถึงการเลือกไปกวตวิชาของเธอ ดังนี้

...ด้วยความที่หนูติดเรียนพิเศษมาตลอด หนูหยุดเรียนไม่ได้ หนูไม่มีความเข้มแข็งมากพอที่จะเอาช่วงเวลาที่ยุติเรียนพิเศษไปอ่านหนังสือ หนูชอบคิดกับตัวเองว่า ‘มันคุ้มค่าที่จะหยุดเรียนพิเศษหรือไม่’ หนูเลยไม่กล้าที่จะลองหยุดเรียนพิเศษสักที จนกระทั่ง ม.6 หนูก็ยังไม่มั่นใจว่าถ้าหยุดเรียนพิเศษแล้วมาอ่านหนังสือเองจะเป็นการกระทำที่คุ้มค่าหรือไม่ เพราะหนูไม่ค่อยอ่านหนังสือเอง เช่น ถ้าช่วงสอบของโรงเรียน หนู ซึ่งหนูทำคะแนนได้ดี เพราะเขาก็จะมีใบแนวข้อสอบ ซึ่งเป็นนิสสัยแยที่ติดมาที่ว่าต้องรู้แนวข้อสอบ ไม่มีเหตุผลอะไรที่หนูจะไม่อ่านหนังสือตามนั้น แต่พอเป็นการสอบโควตา มช. เนื้อหากว้างมาก หนูก็มานั่งคิดว่าหนูจะพร้อมที่จะจัดการสถานการณ์หรือไม่ แต่ถ้าหนูได้ไปเรียนพิเศษหนูจะได้คุยกับครูและเขาจะได้ชี้แนะ ซึ่งหนูก็รู้สึกว่ ‘แบกกี้ดินะ’ เช่น ครูบอกว่าวิชาฟิสิกส์ให้อ่านเก็บเฉพาะบางเรื่องก็พอ...

สรุป: ผลลัพธ์ของการกวตวิชาในฐานะปฏิบัติการทางสังคม

การกวตวิชาเป็นปรากฏการณ์ทางการศึกษาและทางสังคมในเวลาเดียวกัน นอกจากบทความนี้จะนำเสนอการกวตวิชาในมิติทางสังคมศาสตร์ โดยอาศัยแนวคิดทฤษฎีทางสังคมวิทยาเป็นกรอบในการอธิบายแล้ว ยังมุ่งเน้นเสนอ 3 ประเด็นหลัก ดังนี้

ประการแรก ความหลากหลายของความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างภายนอก โครงสร้างภายนอกมีอิทธิพลต่อผู้กระทำการ นอกจากนี้ รูปแบบต่างๆ ของโครงสร้างภายนอกก็มีความสัมพันธ์และมีอิทธิพลต่อกัน การกวตวิชาที่จัดขึ้นโดยบุคคลหรือเอกชนเป็นตัวอย่างของปฏิบัติการทางสังคมที่สะท้อนให้เห็นถึงความสอดคล้องและไม่สอดคล้องระหว่างโครงสร้าง

ภายนอก กล่าวคือ โครงสร้างภายนอกมีบทบาทสอดคล้องกันในการกำหนดเงื่อนไขของการคัดเลือกนักเรียนเข้าสู่ระดับมหาวิทยาลัยผ่านการแข่งขัน แต่ในขณะเดียวกัน ความไม่สอดคล้องระหว่างโครงสร้างภายนอก เช่น ช่วงเวลาของการเรียนตามหลักสูตรฯ และช่วงเวลาการสอบคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัยทับซ้อนกัน เป็นเงื่อนไขให้นักเรียนเข้าสู่การกวดวิชา โดยคาดหวังความสำเร็จในการเข้าศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัย อีกทั้งยังส่งผลให้นักเรียนลดทอนความสำคัญของการเรียนตามหลักสูตรฯ และผลการเรียนเฉลี่ยสะสม แต่กลับสนับสนุนให้มุ่งมั่นกับการกวดวิชา ไม่ว่าจะเป็นนักเรียนจะมีผลการเรียนเฉลี่ยสะสมสูงหรือต่ำก็ตาม

ประการที่สอง การเผยแพร่บทบาทของโครงสร้างภายใน บทความนี้สนับสนุนข้อเสนอของงานศึกษาเกี่ยวกับการกวดวิชาในช่วงหลังที่แนะนำให้ปฏิเสธการมองแบบคู่ตรงข้าม เช่น โรงเรียนในระบบมีปัญหาจึงเกิดการกวดวิชาขึ้น (สิริภัทร ชื่นคำ 2553, 65-72) โดยชี้ให้เห็นความซับซ้อนของโครงสร้างภายในผ่านมุมมองของนักเรียนทั้งในมิติของแนวโน้มอุปนิสัยทั่วไป และโดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานการณ์เฉพาะ โครงสร้างภายในเป็นสื่อกลางความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างภายนอกกับการกวดวิชา และระหว่างการศึกษาทวิภาคกับบริบทเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม กล่าวคือ นักเรียนมีความเข้าใจเฉพาะ มีความรู้ และการตีความ ท่ามกลางอิทธิพลของโครงสร้างภายนอกและการขัดเกลาของเครือข่ายทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นภายใต้สถาบันการศึกษา สถาบันครอบครัว และสถาบันเศรษฐกิจ อันเป็นเงื่อนไขที่ส่งผลให้นักเรียนรับรู้ว่าการกวดวิชาเป็นเครื่องมือหลักที่จำเป็นสำหรับการสอบแข่งขัน อีกทั้งยังส่งผลให้นักเรียนรับเอาความคาดหวังของผู้ปกครองในเรื่องผลลัพธ์ของการกวดวิชาและความสำเร็จในการศึกษาต่อ มาเป็นความคาดหวังของตนเองในที่สุด

หากพิจารณาในมิติของโครงสร้างสถานการณ์เฉพาะ จะเห็นว่านักเรียนส่วนใหญ่มองว่าจำนวนชั่วโมงในโรงเรียนไม่ได้เป็นข้อจำกัดมากเท่ากับปัจจัยด้านเนื้อหาและเทคนิคการทำข้อสอบที่เหมาะสมต่อการสอบเข้าศึกษาต่อ ซึ่งเป็นมุมมองที่แตกต่างจากทัศนะของครูกวดวิชาดังที่สะท้อนในงานศึกษาก่อนหน้านี้ว่าภาระงานนอกเหนือจากงานสอนของครูและวันหยุดราชการ ทำให้การใช้เวลาสำหรับการเรียนการสอนไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง เป็นเงื่อนไขสนับสนุนให้เกิดการกวดวิชา (กนกวรรณ รุ่งตาล 2558)

ประการที่สาม ผลลัพธ์ของการกวาดวิชาในฐานะปฏิบัติการทางสังคม ผลการศึกษาพบว่าในระยะสั้น ปฏิบัติการกวาดวิชามีแนวโน้มของการผลิตซ้ำโครงสร้างภายนอกและโครงสร้างภายในอย่างเข้มข้น ตัวอย่างของแบบแผนการผลิตซ้ำโครงสร้าง เช่น ในเชิงพื้นที่ แม้โครงสร้างภายนอกรูปแบบต่างๆ จะเป็นเงื่อนไขจำกัดการเรียนรู้และกระบวนการเตรียมตัวสอบเข้าศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัย แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นเงื่อนไขสนับสนุนให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เข้าร่วมกิจกรรมกวาดวิชาทั้งที่ดำเนินการโดยโรงเรียน (ในระบบ) และโดยบุคคลหรือสถาบันเอกชน และในเชิงการรับรู้ แม้ว่านักเรียนทุกคนจะรับรู้ถึงข้อจำกัดของโครงสร้างภายนอกรูปแบบต่างๆ แต่นักเรียนและครอบครัวมีแนวโน้มมองว่าการกวาดวิชาเป็นส่วนหนึ่งของการสอบคัดเลือกบุคคลเพื่อเข้าศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัยที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ เช่น “ลูกเกิด” เล่าว่าครูและโรงเรียนไม่ได้สอนเทคนิคการทำข้อสอบและไม่ได้เน้นเนื้อหาสำหรับสนามสอบบางประเภทที่ใช้สอบแข่งขัน “การสอบมีเยอะมาก ทำให้เด็กต้องเรียนพิเศษมาก เพราะในโรงเรียนไม่ได้สอนครอบคลุม เช่น GAT PAT 7 วิชาสามัญ ส่วนการติวที่โรงเรียน โรงเรียนจะเน้นแค่ข้อสอบสอบเข้า มข. และ O-NET ส่วน GAT PAT และ 7 วิชาสามัญ โรงเรียนไม่ได้ติวให้...” ดังนั้นจึงไม่น่าแปลกใจที่พบว่า แม้หลายครอบครัวประสบปัญหาทางการเงิน ผู้ปกครองและนักเรียนกลับยังยอมรับว่าการกวาดวิชาเป็นกิจกรรมที่จำเป็นและต้องแสวงหาเงินมาจ่ายให้ได้ และส่งเสริมให้นักเรียนเข้าสู่ระบบกวาดวิชา จนอาจกล่าวได้ว่าการผลิตซ้ำโครงสร้างเหล่านี้เป็นเงื่อนไขสนับสนุนการกลายเปลี่ยนเป็นสถาบันของการกวาดวิชาในที่สุด

แม้ว่าการกวาดวิชาของนักเรียนจะชี้ให้เห็นถึงการกลายเปลี่ยนเป็นสถาบันของการกวาดวิชาอย่างไรก็ตาม ผู้เขียนสังเกตเห็นผลลัพธ์ในเชิงปรับเปลี่ยนโครงสร้าง ดังจะเห็นว่าระบบการศึกษาไม่ได้ครอบงำการกวาดวิชาของนักเรียนอย่างเบ็ดเสร็จ แต่การกวาดวิชาสะท้อนให้เห็นว่านักเรียนปฏิสัมพันธ์กับระบบการศึกษา และปรับเปลี่ยนมุมมองหรือกลยุทธ์ในการสอบคัดเลือกเข้ามหาวิทยาลัยผ่านการวางแผนกวาดวิชา เช่น การที่นักเรียนส่วนใหญ่ตระหนักว่าการกวาดวิชาเพียงอย่างเดียวไม่ช่วยให้ประสบความสำเร็จในการสอบเข้ามหาวิทยาลัย แต่ต้องอาศัยการอ่านหนังสือทบทวนด้วยตนเอง การรวมกลุ่มทบทวนข้อสอบกับเพื่อนประกอบด้วย หรือการที่นักเรียนวางแผนการกวาดวิชาและการให้น้ำหนักในการสอบคัดเลือกในสนามสอบต่างๆ

แตกต่างกัน เพื่อให้สอดคล้องกับผลการเรียนเฉลี่ยสะสม ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลถึงโอกาสในการประสบความสำเร็จในการสอบดังที่ได้กล่าวไปแล้ว การกวัดวิชาจึงมีบทบาทสนับสนุนทักษะความรู้ทางวิชาการ แต่ไม่ได้เป็นตัวกำหนดผลสำเร็จเสียทั้งหมด เพราะต้องประกอบด้วยความทุ่มเท รวมทั้งการวางแผนกวัดวิชาและวางแผนการเลือกสนามสอบที่เหมาะสมกับผลการเรียนเฉลี่ยสะสมด้วย

รายการอ้างอิง

เอกสารภาษาไทย

- กนกวรรณ รุ่งताल. 2558. “การสอนพิเศษ: ความจำเป็นที่ถูกรื้อสร้างขึ้นจากโครงสร้างการศึกษา.” *วารสารสังคมวิทยามานุษยวิทยา* 34(1): 134-151.
- กระทรวงศึกษาธิการ. 2551. *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพมหานคร: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กาญจนา แก้วเทพ และ สมสุข หินวิมาน. 2553. *สายธารแห่งนักคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองกับสื่อสารศึกษา*. กรุงเทพฯ: อินทนิล.
- เชษฐา พวงหัตถ์. 2548. *โครงสร้าง - ผู้กระทำการ*. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- ปรีชัย ดาวอุดม และ สุรุฒิ ปัดโรสง. 2557. “กฎหมาย: ปัจจัยที่เอื้อต่อการขยายตัวของโรงเรียนกวดวิชา.” *รัฐสภาสาร* 62(3): 87-105.
- ปรีชัย ดาวอุดม. 2557. “การทำให้โรงเรียนกวดวิชาเป็นโครงสร้างที่มีเสถียรภาพในสังคม.” *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (พัฒนศึกษาศาสตร์)*, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ปิ่นวดี ศรีสุพรรณ. 2555. “บทวิจารณ์หนังสือ: Rob Stones. Structuration Theory.” *วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง* 8(3): 191-200.
- เปรมใจ วังศิริไพศาล. 2559. “ทางเลือกนโยบายการศึกษาสำหรับบุตรแรงงานต่างชาติในประเทศไทยภายใต้บริบทอาเซียน: การวิเคราะห์ตามทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม.” *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พัฒนศึกษาศาสตร์)*, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. 2545. “การกวดวิชาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในประเทศไทย.” *รายงานการวิจัย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- วาทินี วิชัยยา. 2561. “โครงสร้างการศึกษาและวัฒนธรรมกวดวิชาของนักเรียนชั้น ม.6.” *รายงานการวิจัย*. ปทุมธานี: คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- ศักดิ์สิทธิ์ คำหลวง และ ศุภรัก สุวรรณวัจน์. 2560. "การออกแบบอัตลักษณ์องค์กรชุมชน กาดกองต้าโดยใช้ทฤษฎีสัญศาสตร์ ต่อการรับรู้ทุนวัฒนธรรมชุมชนกาดกองต้า จังหวัด ลำปาง." *ศิลปะสถาปัตยกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร* 8(1): 24-39.
- ศิวพล ชมภูพันธ์. 2557. "เพราะการศึกษาไทยคือการสอบคำตอบคือ 'กวดวิชา?' โรงเรียน กวดวิชาที่สังคมจังหวัดลำปาง." *มนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ปริทัศน์* 2(2): 64-86.
- สการวรัตน์ ไกรมาก. 2553. "การวิเคราะห์กระบวนการประชาคมเพื่อพัฒนาการศึกษาของ ท้องถิ่น." *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*.
- สิริภัทร ชื่นคำ. 2553. "ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนการสอนในสังคมไทย: ศึกษากรณีมุมมองทาง ด้านมานุษยวิทยาการศึกษาต่อการเรียนกวดวิชา." *วิทยานิพนธ์มานุษยวิทยา มหบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*.

เอกสารภาษาอังกฤษ

- Ballantine, Jeanne H. 1997. *The Sociology of Education: A systematic analysis*. New Jersey: Prentice-Hall, Inc.
- Bourdieu, Pierre. (1972) 1977. *Outline of a Theory of Practice*. Translated by Richard Nice. Cambridge: Cambridge University Press, trans. Richard Nice.
- Bovornsiri, Varaporn. 2006. "Thailand." In *Higher Education in South-East Asia*, 187-218. Bangkok: Asia-Pacific Programme of Educational Innovation for Development (APEID), United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), UNESCO Bangkok.
- Boyce, Carolyn, and Palena Neale. 2006. *Conducting In-depth Interviews*. Watertown: Pathfinder International.
- Bray, Mark, and Chad Lykins. 2012. *Shadow Education: Private supplementary tutoring and its implications for policy makers in Asia*. Mandaluyong City, Philippines: Asian Development Bank.
- Buchmann, Claudia, Dennis J. Condrón, and Vincent J. Roscigno. 2010. "Shadow Education: Theory, analysis and future directions." *Social Forces* 89(2): 483-490.

- Chan, Christine, Toity Deave, and Trisha Greenhalgh. 2010. "Childhood Obesity in Transition Zones: An analysis using structuration theory." *Sociology of Health & Illness* 32(5): 711-729.
- Chapple, Sandra. 2017. "IFRS Adoption in Australia: A strong structuration perspective." *Accounting History* 23(3): 1-31.
- Fung, Anthony. 2003. "Cram Schooling in Hong Kong: The privatization of public education." *Asian Anthropology* 2(1): 179-195.
- Giddens, Anthony. 1976. *New Rules of Sociological Method: A positive critique of interpretative sociologies*. London: Hutchinson.
- Giddens, Anthony. 1979. *Central Problems in Social Theory: Action, structure and contradiction in social analysis*. Berkeley: University of California Press.
- Giddens, Anthony. 1984. *The Constitution of Society: Outline of the theory of structuration*. Cambridge: Polity Press.
- Jack, Lisa, and Ahmed Kholeif. 2007. "Introducing Strong Structuration Theory for Case Studies in Organization, Management and Accounting Research." *Qualitative Research in Organizations and Management: An International Journal* 2(3): 208-225.
- Malik, Muhammad Abid. 2017. "Shadow Education: Evolution, flaws and further development of the term." *Social Sciences and Education Research Review* 4(1): 16-29.
- Sadovnik, Alan R. 2011. *Sociology of Education: A critical reader*. New York: Routledge.
- Silova, Iveta, and Mark Bray. 2006. "Introduction." In *Education in a Hidden Marketplace: Monitoring of private tutoring (overview and country reports)*, 17-23. Budapest: Education Support Program (ESP) of the Open Society Institute.
- Stevenson, David Lee, and David P. Baker. 1992. "Shadow Education and Allocation in Formal Schooling: Transition to university in Japan." *American Journal of Sociology* 97(6): 1639-1657.

- Stones, Rob. 2005. *Structuration Theory*. New York: Palgrave Macmillan.
- Stones, Rob, and Ake Tangsupvattana. 2012. "Social Theory, Current Affairs, and Thailand's Political Turmoil: Seeing beyond reds vs. yellows." *Journal of Political Power* 5(2): 217-238.
- Wai-ho, Yung. 2011. "Shadow Education in Hong Kong: The experience of learners of English." Master's Thesis (Applied Linguistics), The University of Hong Kong.
- Yamato, Yoko, and Wei Zhang. 2017. "Changing Schooling, Changing Shadow: Shapes and functions of Juku in Japan." *Asia Pacific Journal of Education* 37(3): 329-343.